

БАРАЊА ЗА ПРАВИЧЕН НАДОМЕСТОК¹

I. Вовед

1. Европскиот суд за човекови права не досудува правичен надоместок по автоматизам секогаш кога ќе утврди повреда на некое од правата загарантирани со Европската конвенција за човековите права или со некој од нејзините Протоколи. Ова јасно произлегува од текстот на членот 41 кој предвидува дека Судот ќе досуди правичен надоместок единствено доколку домашното законодавство не овозможува целосно да се надомести штетата што била предизвикана со повредата на Конвенцијата, и дури и во тие случаи, само „доколку тоа е неопходно“ (*"if necessary"* во англиската верзија на текстот и *"s'il y a lieu"* во француската верзија).

2. Покрај тоа, сумата што Судот ја досудува како правичен надоместок согласно членот 41 од Конвенцијата мора да се смета за „правична“ (*just* во англиската верзија на текстот и *équitable* во францускиот текст) имајќи ги предвид околностите на случајот. Оттука произлегува дека Судот мора да ги земе предвид карактеристиките на секој предмет што го разгледува. Така, Судот може да оцени дека самиот факт што била утврдена повреда на Конвенцијата претставува доволен правичен надоместок и дека нема потреба да се додели никаков паричен надоместок. Судот исто така може да одлучи дека е правично да се додели сума пониска од штетата што реално била претрпена или сума пониска од настанатите трошоци, и дури може да одлучи да не додели никаков надоместок. Тоа може да се случи ако на пример се утврди дека жалителот самиот е виновен за ситуацијата на која се жали, за висината на претрпената штета или за висината на настанатите трошоци. При утврдувањето на висината на надоместокот, Судот исто така може да ги земе предвид специфичната положба во која се наоѓаат жалителот како оштетена страна и Договорната страна како страна одговорна за заштита на јавниот интерес. Конечно Судот вообичаено ќе ја земе предвид и економската ситуација во државата.

3. При определувањето надоместок согласно член 41 од Конвенцијата Судот може да одлучи да се раководи од домашните правни стандарди. Сепак, тие никогаш не се обврзувачки за Судот.

4. Секој жалител што сака да поднесе барање за правичен надоместок мора да ги почитува битните формални и суштински услови што се утврдени со Конвенцијата и со Деловникот на Судот.

II. Поднесување на барања за правичен надоместок: формални услови

5. Роковите и другите формални услови што треба да се почитуваат при поднесувањето барање за правичен надоместок се утврдени во Правилото 60 од Деловникот на Судот. Битните одредби на ова правило гласат:

„1. Секој жалител кој сака Судот да му досуди правичен надоместок согласно членот 41 од Конвенцијата во случај да биде утврдена повреда на неговите права што се загарантирани со Конвенцијата, мора да поднесе посебно барање за таа цел.

¹ Практични упатства објавени од страна на Претседателот на Судот на 28 март 2007 година во согласност со правилото 32 од Правилата на Судот.

2. Освен доколку Претседателот на Судскиот совет одлучи поинаку, жалителот мора да ги поднесе своите барања изразени во бројки за секој поединечен трошок и да приложи соодветни докази во рокот што му бил одреден за поднесување на опсервации.

3. Доколку жалителот не ги испочитува условите утврдени во претходните одредби, Судскиот совет може во целост или делумно да го одбие неговото барање за правичен надоместок. (),

Тоа значи дека Судот бара прецизно формулирани барања за правичен надоместок, поткрепени со релевантни докази. Во спротивно, Судот може да одлучи да не досуди правичен надоместок. Судот исто така ги одбива барања за правичен надоместок што биле изнесени на образецот за поднесување жалба и што не биле повторно поднесени во соодветната подоцнежна фаза од постапката, како и барањата што се поднесени по истекот на утврдениот рок.

III. Поднесување на барањата за правичен надоместок: суштински услови

6. Судот може да досуди правичен надоместок согласно членот 41 од Конвенцијата во однос на:

- (а) материјална штета;
- (б) нематеријална штета и
- (в) трошоци.

1. Поимот штета во општи црти

7. Мора де се докаже дека постои јасна причинско-последична врска помеѓу бараниот надоместок и наводната повреда на Конвенцијата. Судот нема да се задоволи со тоа што едноставно била утврдена поврзаноста помеѓу наводната повреда на Конвенцијата и бараниот надоместок, ниту со едноставни претпоставки за тоа што можело да се случи.

8. Надомест за претрпена штета може да биде досуден само доколку штетата е резултат на утврдена повреда на Конвенцијата. Не може да се додели надомест за штета што била предизвикана од настани или околности за кои Судот проценил дека не претставуваат повреда на Конвенцијата, ниту во однос на жалбени наводи што биле прогласени за недопуштени во некоја од претходните фази на постапката.

9. Кога досудува надомест за штета Судот има за цел да му досуди на жалителот компензација за штетните последици што ги претрпел поради повредата на Конвенцијата. Судот притоа нема за цел ја казни Договорната страна која е одговорна за повредата на Конвенцијата. Досега Судот секогаш сметал дека е несоодветно да прифаќа барања за надомест на штета што би можеле да се опишат како „казнени“, „отежнувачки“ или „за пример“.

2. Материјална штета

10. Кога станува збор за материјална штета принципот е дека жалителот треба да се доведе, во рамките на можностите, во ситуацијата во која би се наоѓал доколку воопшто не дошло до повредата на Конвенцијата – со други зборови, станува збор за враќање во претходна состојба (*restitutio in integrum*). Тоа значи дека се работи за надомест и за вистински претрпената штета (*damnum emergens*), како и за загубата, или намалената добивка што може да се очекува во иднина (*lucrum cessans*).

11. Жалителот треба да докаже дека материјалната штета е резултат на наводната повреда или наводните повреди на Конвенцијата. Жалителот мора да ги поднесе релевантните документи со кои се докажува, во најголема можна мерка, не само постоењето, туку и износот или висината на штетата.

12. Вообичаено, надоместокот што Судот го досудува одговара на проценетата штета во целост. Сепак, доколку е невозможно прецизно да се пресмета вистински претрпената штета,

Судот ќе направи проценка врз основа на податоците со кои располага. Како што е наведено во став 2 погоре, Судот може исто така да оцени дека е правично да досуди сума пониска од онаа којашто би одговарала на целосниот износ на претрпената загуба.

3. Нематеријална штета

13. Надоместокот што Судот го досудува на име нематеријалната штета има за цел да обезбеди финансиска компензација за претрпената нематеријална штета, како што се на пример, физичкото или душевното страдање.

14. По нејзината природа, нематеријалната штета не може да биде прецизно пресметана. Доколку се утврди дека постои таква штета и доколку Судот процени дека треба да досуди паричен надоместок, Судот прави проценка по принципот на правичност и ги зема в предвид стандардите што произлегуваат од судската пракса.

15. Жалителите коишто сакаат да добијат надоместок на име нематеријална штета треба да ја наведат сумата која според нив би била правична. Жалителите коишто себеси се сметаат за жртви на повеќе од една повреда на Конвенцијата може да бараат или паушална сума што би требало да ја покрие претрпената штета за сите наводни повреди на Конвенцијата или одделна сума за секоја поединечна наводна повреда на Конвенцијата.

4. Судски и други трошоци

16. Судот може да досуди на жалителот да му се надоместат трошоците на кои бил изложен – прво во домашната постапка, а потоа и во постапката пред Судот – со цел да ја спречи повредата на Конвенцијата, или со цел да ги поправи последиците што биле предизвикани со повредата на Конвенцијата. Овие трошоци најчесто вклучуваат: правна помош, судски такси и слично. Тие трошоци исто така може да вклучуваат трошоци за издржување и патни трошоци, особено во случаи кога е неопходно жалителот да присуствува на јавна расправа пред Судот.

17. Судот може да ги прифати барањата за исплаќање на трошоци единствено доколку тие се поврзани со повредите на Конвенцијата што Судот ги утврдил. Судот ќе ги отфрли барањата што се однесуваат на жалбени наводи за кои не утврдил повреда на Конвенцијата или на жалбени наводи што ги прогласил за недопуштени. Со оглед на тоа, жалителот може, доколку така одлучи, да ги наведе трошоците за секој жалбен навод одделно.

18. Судските и други трошоци мора да бидат реални. Со други зборови, жалителот мора да ги платил или да е обврзан да ги плати согласно законските или договорните обврски. Секоја сума што му била исплатена на жалителот од домашните органи или од Советот на Европа на име правна помош мора да биде одземена од сумата што евентуално ќе биде досудена на име судски и други трошоци.

19. Судските и други трошоци мора да биле неопходни односно жалителот мора да бил обврзан да ги плати со цел да ја спречи повредата на Конвенцијата или да ја поправи штетата предизвикана од повредата.

20. Износот на судските и други трошоци мора да биде разумен. Ако Судот смета дека тој износ е претеран, тој ќе досуди сума што по негова проценка е разумна.

21. Судот бара да бидат доставени докази, како на пример, трошковници и фактури. Доказите мора да бидат доволно прецизни за да му овозможат на Судот да утврди до која мерка биле испочитувани горенаведените услови.

5. Информации во врска со исплатата

22. Од жалителите се бара да ја наведат банкарската сметка на којашто сакаат да им биде исплатена сумата што евентуално ќе им биде досудена. Доколку жалителот сака одредени износи, како на пример износите досудени во однос на судските и други трошоци, да му бидат

исплатени одделно, на пример директно на банкарската сметка на застапникот, тој мора тоа јасно да го назначи.

IV. Форми на надоместок што Судот може да ги досуди

23. Доколку Судот евентуално досуди надомест за штета обично тоа е во форма на паричен надомест што Договорната страна треба да им ја исплати на жртвата или на жртвите на повредите на Конвенцијата. Во многу исклучителни случаи, Судот може да ја повика Договорната страна да превземе одредени мерки со цел да стави крај на повредата или со цел да се надомести штетата што била предизвикана со повредата на Конвенцијата. Во секој случај, Судот има право да определи на кој начин Договорната страна би требало да му пристапи на извршувањето на пресудата. (член 46 од Конвенцијата).

24. Надоместокот што жалителот може да го добие согласно член 41 на Конвенцијата во принцип е изразен во евра (ЕУР, €), независно од тоа во која валута жалителот го формулирал неговото барање. Доколку надоместокот мора да му биде исплатен на жалителот во некоја друга валута, а не во евра, Судот ќе нареди наведениот износ да биде конвертиран во таа друга валута, согласно курсот што се применува на денот на исплатата. При поднесување на барањата за правичен надоместок, жалителите треба да ги имаат предвид евентуалните последици од практиката износите изразени во различни валути да бидат конвертирани во евра или обратно.

25. Судот одредува, на сопствена иницијатива, рок за исплата на сите евентуални надоместоци кој обично е три месеци од датумот на којшто пресудата станала конечна и задолжителна. Судот исто така одредува и затезна камата во случај на пречекорување на рокот предвиден за исплата. Висината на каматната стапка се одредува во однос на маргиналната каматна стапка што се применува за заеми од Европската централна банка, и тоа за периодот од денот на кој истекол рокот за исплата до денот на исплата на досудениот надоместок, зголемена за три процентни поени.